

Siemenkuulumisia!

Hyvät jäsenet. Maatiaisinnostus laajenee ja tulee koko ajan tunnetummaksi. Turun yliopiston museotieteen laitos järjesti maaliskuussa Turussa museopuutarha-aiheisen seminaarin. Paikalla oli yli 100 osallistujaa eivätkä kaikki kiinnostuneet mahtuneet mukaan. Kasveillakin on oma historiansa oli se sitten tunnettu tai ei – aivan kuten esineilläkin. Erotuksena kuolleisiin esineisiin kasvit ovat eläviä muistoja vuosikymmenten jopa vuosisatojen takaa. On erilaista vaalia kasvia, joka on kulkenut suvussa vuosikymmenestä toiseen tai jonka on saanut hyvältä ystävältä. Nyt on taas aika kylvää ja jatkaa sukupolvien ketjua eteenpäin oli kyseessä sitten koriste- tai hyötykasvit.

Alla on katkelma Frans Salosen kirjasta *Keittiökasvien ja marjain viljelys*. Siinä annetaan yleistä ohjeistusta vihannesten siemenviljelyyn. Kirjoitus on vuodelta 1925. Siitä huolimatta samat pääperiaatteet pätevät edelleen, vaikka lisätietoa onkin tullut vaadittavista suojaetäisyyksistä ja lajien risteytymisestä. Yrittänyttä ei laiteta – kylvetään ja kerätään kokemuksia siemenviljelystä, siihen on taas ihana mahdollisuus. Lämpöistä maatiaiskesää!

Anna ja Pirkko

”Meidän tulisi mahdollisimman paljon harjoittaa kotimaista siemenviljelyä¹. Se on tärkeää jo senkin vuoksi että, omassa maassamme kasvatetut siemenet ovat parempia kuin ulkomailta hankitut. Mutta meidän ei tule tyytyä siihen, että muutamat suurliikkeemme tai harvalukuiset yksityiset yrittäjät viljelevät keittiökasvien siemeniä. Koko maan tarve ei tule sillä tyydytetyksi. Siksi on jokaisen viljelijän, jolla siihen tilaisuus tarjoutuu, velvollisuus ryhtyä tähän toimeen. Etupäässä on viljeltävä sellaisten kasvien siemeniä jotka meillä vuosittain vaikeuksista valmistuvat. Tällaisista kasvilajeista mainittakoon mm. **kupukaali, lanttu, nauris, palsternakka, herneet, kurkku, retiisi, tilli**. Suotuisina vuosina antavat mm. **porkkana, punajuuri, salaatti ja tav. pinaatti** oikealla menettelytavalla kypsää siementä.

Siemenviljelyksessä käytettävän siemenen sekä siemenistukkaiden **valitseminen on suoritettava erikoisella huolellisuudella**, sillä niiden hyvydestä viljelyksen onnistuminen pääasiassa riippuu. Käytettävä siemen tulee olla laatu puhdasta, vapaata kasvitaudeista, hyvin kehittynyttä ja tuleentunutta ja mikäli mahdollista, kotimaista

Peltoherne ”Inkilä” tuo värejä kasvimaalle.

Kuva: Anna Lassila

kantaa. Keittiökasvisatoa syksyllä korjattaessa valitaan siemenistukkaiksi täysin terveitä, keski-suuria ja säännöllisiksi kehittyneitä yksilöitä.

Useimmat eri lajit vaativat verrattain pitkän kasvukauden. Sen vuoksi sovitetaan siemenviljelyskasvit mahdollisimman lämpimään, tuulilta suojattuun paikkaan. **Tuulilta suojattu, keski- korkea, kuohkea, kosteahko multamaa, joka on hyvässä kasvuvoimassa, soveltuu verrattain hyvin siemenviljelykseen.**

Tällainen maa voidaan valmistaa kylvö- ja istutuskuntoon varhain keväällä, millä seikalla on erittäin suuri merkitys siemenviljelyksessä. Siemenviljelysmaan pitäisi olla mahdollisimman puhdas rikkaruohojen siemenistä ja -juurista. Maan muokkaus on suoritettava huolellisesti. Maassa pitää olla runsaasti kasvin ravintoaineita varsinkin fosforihappoa. Siemenviljelyskasvit kuluttavat huomattavan paljon myöskin typpeä², mutta kaliala vähän.

Siemenkylvöt sekä istukkaiden istutus on suoritettava mahdollisimman varhain keväällä. Jos sen jälkeen sattuu halloja, on istukkaita ja taimia sopivalla tavalla suojeltava. Istutettaessa pidetään huoli siitä, etteivät istukkaat saa jäädä pidemmäksi aika tuulen tai auringon kuivatettavaksi. Juurikasvien siemenistukkaat

¹ Vasta kasvinjalostuksen ja koetöiminnan avulla voidaan keittiökasviviljelyksemme kohottaa oikeaan asemaansa, mutta ne ovat aikaa kysyviä ja suoritettavia hommia, ja yksityiselle viljelijälle, varsinkin laajemmassa mitassa harjoitettuna ylivoimaisia. – Ne ovat ainoastaan valtion varoilla toteutettavissa.

² Ilman vapaan typenkeräjäjä: palkokasvit menestyvät vähemmän typpirikkaassakin maassa.

istutetaan lapion avulla niin syvään, että juuret peittyvät kokonaan multa. Kovin syvään ei niitä kuitenkaan pidä panna. Istutettaessa on edullista kastella istukkaat, sillä silloin ne juurtuvat pikemmin. Jo kasvamaan alkaneet istukkaat pitää heti istutuksen tapahduttua peittää muutamaksi vuorokaudeksi kuusen havuilla. Silloin tulevat pimeässä ja lämpimässä kehittyneet lehdet suojatuksi voimakkaalta auringolta, tuulelta sekä mahdollisesti sattuvilta yöhalloilta.

Kasvukaudella on maa pidettävä myötäänsä kuohkeana ja vapaana rikkaruohoista. **Kaikkia kasvien varsia, jotka eivät omin neuvoin pysy pystyssä, on aikanaan sopivalla tavalla tuettava.** Kasvitauteja ja tuhohyönteisiä vastaan tulee käyttää kaikkia mahdollisia keinoja.

Jos kylvöksestä nousee sellaisia kasviyksilöitä, joissa jossain suhteessa ilmenee eroavaisuuksia kysymyksessä olevasta laadusta on ne kiireimmiten poistettava, sillä sellaiset taimi- tai kasviyksilöt voivat vaikuttaa epäedullisesti laadun puhtauteen. Niin ikään pitäisi poistaa kaikki heikkokasvuiset, sekä niukasti siemeniä kantavat yksilöt, ja olisi siemensatoa otettava vain runsaasti siemeniä antavista yksilöistä. **Siemensatoa korjataan sitä mukaan kun siemenet kypsyvät.** Korjatut siemenet kuivataan ja puhdistetaan.

Jokaisen siemenviljelystä harjoittavan on tärkeää tietää se siemenviljelyksiään mahdollisesti uhkaava vaara, jota nimitetään risteytymiseksi. Risteytymisellä ymmärretään sitä, kun toisilleen läheistä sukua olevat eri kasvilajit tai -laadut hedelmöityvät toistensa siitepölyllä, jota tuuli ja hyönteiset kuljettavat kukasta kukkaan. Viljelyksestä missä ristisiitosta on tapahtunut, ei saada laatu- tai puhdistusta siementä. Siemenviljelykset on sen vuoksi järjestettävä siten, ettei

samassa kasvitarhassa – ellei se ole erikoisen laaja – samalla kertaa viljellä toisilleen läheistä sukua olevia kasveja. Samana kesänä ei siis viljellä kahden tai useamman kaalilaadun siemeniä, toisin sanoen ei mistään kasvilajista viljellä kuin yhtä ainoata laatua. Kaalilajien, lantun, nauriin ja turnipsin siemeniä ei myöskään pidä viljellä samalla kertaa, sillä kaikki nämä ovat niin läheistä sukua toisilleen, että ne erittäin helposti risteytyvät. Palkokasvit: pavut ja herneet ovat ns. itsesiittoisia, jotka hedelmöityvät jo ennen kukkien aukeamista, minkä vuoksi niiden laadut eivät tavallisesti risteydy keskenään. Ristisiitos on kuitenkin, luultavasti hyönteisten välityksellä mahdollinen. Varovaisuuden vuoksi ei siis eri herne- tai papulaatujakaan ole hyvä viljellä lähekkäin.

Samana vuonna voidaan viljellä ainoastaan joko yhtä kupu- tai mitä kaalilajia tahansa, yhtä lanttulaatua tai yhtä naurislaatua. Keskenään eivät milloinkaan risteydy esim. porkkana, lanttu, herne, pinaatti, joten niitä voidaan vaaratta viljellä rinnakkain, mutta kuten jo mainittu kustakin laadusta vain yhtä ainoata laatua.

Siemenviljelyksessä on erittäin tärkeää tietää varmasti viljeltävien laatu- ja siementen nimet. Niin ikään on tarkasti huolehdittava siitä ettei eri laadut pääse millään tavalla keskenään sekaantumaan. Sen vuoksi varustetaan viljelykset maahan vahvasti upotetulla nimi- ja laatu- ja siementen luettelolla, joihin selvästi kirjoitetaan kukin laatu- ja siementen nimi. Satoa korjattaessa on meneteltävä siksi huolellisesti, etteivät eri laadut vähääkään sekaannu toisiinsa. Varastossakin pitää jokaisella laadulla olla oma nimilappunsa. Puhdistettaessakin on sekoitusta vältettävä. Siemenpussit varustetaan laatu- ja laatu- ja siementen luettelon lisäksi vuosiluvulla, että varmasti tiedetään siemenen ikä jne.”

Siemenluettelosta löytyy sivulta 47 siementen keruuohjeet sekä lista niistä lajeista, joista erityisesti toivotaan siemeniä. Tässä alla on muistinviriketykseksi Maatiaisien kotisivuilla oleva lista hyötykasveista, jotka ovat joskus olleet siemenviljelyksessä. Hyvät jäsenet, löytyisikö näitä alla mainittuja laatuja vielä teidän puutarhoistanne?

- Loppilaista maatiaisruista (välityksessä 1998)
- ”Töysä” ja ”Heinola” maatiaisruista (välityksessä 1999)
- Isokokoista, hyvin säilyvää ja maukasta ”Sulikan lanttua” (välityksessä 1998-2001)
- Liperin sinikuorista naurista (välityksessä 1999-2000)
- Kärkölan punaista naurista (välityksessä 1995)
- PAIKALLISIA HÄRKÄPAPUKANTOJA:
 - pieni- ja mustanruskea rokkapapu Simpeleeltä (välityksessä 1995)
 - pieni ja mustanruskea Askolasta (välityksessä 2001)
 - suuri ja vaaleanruskea Joutsenosta (välityksessä 1995)
- ”Ruotsin violettiä” hernettä (välityksessä 1998-2006)
- Latvian kirjavaa hernettä (välityksessä 1998-2002)
- Mukulakirveliä (välityksessä 2006)
- Entäpä löytyykö venäläistä kuitupellavaa, valkokukkaisen ’Belinkan’ ja sinikukkaisen ’Torzokin’ siementä (välityksessä 1999-2003).
- Onko kenelläkään maatiaishampun siementä?